

L'ordre del dolor

Gemma Gorga
Instruments òptics
Brosquil, València, 2005
64 pàgs.

Hayek en sistematitzà la crítica en un llibre famós, *Camí de servitud*. Podria semblar que aquest model social és fruit d'una estranya perversió, d'un desig malal·lís de seguretat i proteccionisme dimissionari, o d'influències ideològiques. Tanmateix, això és tant com perdre de vista una història real de conflicte, de lluites de classes, de creació de mercat i de demanda solvent, de reparació dels lligams socials esberlats per la irrupció de la revolució industrial.

Però el llibre tracta de moltes més coses, es mou en diferents nivells. També centra l'atenció en el projecte d'integració europea, la seua història i la decepció actual, potser magnificada arran del malaguanyat procés d'elaboració d'una Constitució, ara en punt mort. Les diferències entre socis i les mancances de la integració europea avui en crisi, amb aspectes punyents com l'absència d'una veu europea única i d'una política de defensa comuna, o la preeminència dels estats que tapa realitats profundes i no expressa bé la diversitat interna, ocupen molt d'espai, a partir d'una visió clara del canvi d'escenari determinat per la fi de la Guerra Freda. Però també es passa revista a temes demogràfics, la immigració, l'islam, el laïcisme, la crisi de l'estat-nació, l'ensenyament, el civisme, els valors o la definició d'un projecte mobilitzador capaç de catalitzar energies i fer que Europa recupere l'ambició i retrobe el seu lloc al món.

No és tasca planera reduir a uns pocs eixos un discurs que opera gairebé com un metadiscurs. Sovint s'hi troben opinions assenyades i anàlisis agudes. Però també es té sovint la impressió que s'opera amb grans abstraccions («Europa», «els europeus», «Estats Units», «models de societat, sistemes de valors...») que no permeten gaire refinament analític. D'altra banda, l'historiador hi plantejaria més d'un dubte fonamentat (com ara tot allò que fa referència a la gènesi de l'estat del benestar) i l'economista trobaria material per afegir un capítol més a un gènere clàssic en la professió (el de les «fal·làcies econòmiques populars»). No debades països com Dinamarca, Suècia, Finlàndia i Noruega, que tenen l'estat de benestar més desenvolupat i generós, es compten entre les societats més competitives, innovadores i eficients en termes econòmics.

Però al cap i a la fi, hi ha una important vessant ideològica, de debat polític, dispers i una mica deixat caure ací i allà, que demanaria una altra mena d'aproximació. Almenys Villatoro ensenya les cartes. Una bona part mostra una elevada dosi de seny. Una altra oscil·la entre l'exageració i la caricatura.

Gustau Muñoz

La psicoanàlisi ens ensenya que les coses són o deixen de ser segons la «posició» que utilitzem per mirar-les; depenent del nostre nivell d'implicació, del «personatge» que representem. ¿Sentiu, adults, el vertigen d'aqueixa llibertat? La poeta Gemma Gorga ha escrit *Instruments òptics* (Premi Gorgos de Poesia ex aequo, 2004) utilitzant tota la llibertat que tenia al seu abast, açò és, la visió de la vida des de tres punts de mira diferents. Diversitat en la unitat, comunió del «dins» i el «fora», ella i el món. De ben a prop, amb un «microscopi», divisa la identitat, la convalescència. Amb un «telescopi», les ciutats, els laberints, els parcs d'atraccions, el mur (de Berlín). I, finalment, submergida en les aigües de la vida, utilitzarà un «periscopi» per pujar a la superfície des de l'experiència vulnerable, l'hospital, l'amant, la mare. I per damunt de tot, un altre ordre, una vocació globalitza el poemari, l'autora observa i conta. Allò que descobreix, valuosa arqueologia de l'ànima, se'ns mostra amb lúcida claredat d'una poesia entenedora. Des dels primers versos, quan encèn un fòsfor, la calidesa ens acompanya. La seua poètica és analítica, commou, és diàfana.

Accepte la seua proposta i aplique les paraules que encapçalen el poemari, d'Heràclit d'Efes: «A la veritable naturalesa li agrada amagar-se». Efectivament, més enllà de l'«ordre» aparent del llibre —tres parts— recomane una lectura transversal, temàtica.

Una idea capital vertebrava aquests *Instruments òptics*: la necessitat d'ordre. Així, l'autora establirà per ordre alfabètic la seua biografia sentimental (tristesa/trinxera, mort/marbre, plomes/plom); trobarà als llibres els contenidors que ordenen les emocions, i els mateixos poemes, com els trens, aniran

també per unes vies. Gemma percep que el malestar de l'ànima és inevitable («l'ànima en venda»). I si no pot evitar-ho, si no hi ha antídot que immunitze, l'ordre operarà amb una funció balsàmica (el llibre com a sinònim de l'ordre interior, l'hotel amb la seua càlida rutina, la ciutat ordenada, els mateixos «núvols ordenats»). Però no es tracta d'un ordre castrador, sinó d'una voluntat d'aplicar una tècnica eficient en l'anàlisi i comprensió del món que envolta la poeta, el seu propi món interior.

L'escriptora accepta, sense estridències, el paper sacrificat d'estar sempre conscient mentre viu i observa, encara que en siga ella mateixa la protagonista («Cal estar-se nits senceres / acostumant la mirada a la quietud / abans d'advertir com la vida perd els pètals...»), amb una vocació d'eterna convalescència («Som antigues ferides a la intempèrie»), perquè sap que pertany al club dels no esperats.

L'autora confessa que la felicitat li pesa com un deute, ningú no l'ha ensenyada a conuiu amb aquest sentiment, a acceptar l'ofrena dels dons inesperats, tan acostumada ella a la tristesa («Sé prou bé on he d'anar aquesta tarda si vull / trobar-me amb la tristesa»).

Els instruments òptics són ortopèdies valuoses que permeten a l'escriptora gaudir de la seua posició d'observadora, no exempta de tensions («Quant de temps fa que giravolto en aquesta sinya /, ara tan a prop del món, ara tan distant?»), però que no l'eximeixen del risc de viure («prendre mal, / de trencar o ser trencada»), tot i que li agradaria, amb el fred de gener, romandre dins d'un cau protector («ficar-se sota l'edredó, / arrupir-se, gairebé desaparèixer»), debades, però, perquè hi ha l'insomni vigilant, insubornable.

Com Ofèlia, Gemma Gorga ens parla «des del fons d'aquestes aigües encalmades, ja del tot irrespirables sense tu». L'adveniment de l'amor porta les seues ferides; el desig et fa vulnerable perquè et fixa en un temps, en un llenguatge. Tota classe de nafres guareix la mare; només ara pot confiar-se i dormir; la mare n'establirà un altre ordre, el de les coses llises ella planxa la vida i «aquesta por nostra de cada dia». De cada dia, també l'amor i el pa a la Piazza san Paolo. I quan s'acabe, l'antídot, desprendre's. Amb l'ajuda del Tao. El poema 33 hauria de figurar en un futura *Antologia de Bells Poemes a la Mare*.

Miquel Martínez